

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

1983

BRNO 1985

na rakouské posádce a byl rozbořen⁵.

Půdorysná dispozice s blokovou stavbou hradního jádra je na Moravě výjimečná a s otazníky k ní možno řadit Bohuslavice⁶, Waisenštejn - Sirotčí hrádek /ač je dvoupólový/, jen náznaky jsou na Vildenberku a snad i Lamberku. Podle doby vzniku se jedná o 2. půli 13. stol. a první čtvrtinu 14. stol., pouze sporný Lamberk byl postaven po r. 1365⁷. Protože i české analogie Řebřík, Tetín, Nový Žeberk a Najštejn jsou datovány od 2. poloviny 13. stol. do 1. pol. 14. století⁸, dá se předpokládat výstavba hradu někdy mezi léty 1320 - 1345.

Povrchový průzkum hradu, provedený v srpnu 1983, přinesl pouze 2 střepy zdobené mělkými žlábkami a 17 kusů atypických výdutí, z nichž 11 kusů bylo skartováno. Velká část fragmentů keramiky je různých odstínů černé a černošedé až hnědošedé barvy povrchu i lomu. Pouze jeden zlomek má povrch hnědočervené a lom načervenalé barvy a tvrdě vypálený až slinutý materiál s příměsí jemnějšího písku. Hmota ostatních střepů obsahuje jako ostřívo středně zrnitý písek a slídu. Nevýraznost souboru dovoluje pouze jeho rámcové datování do 14. - 15. století⁹, z hradu však existují ještě další nálezy. V roce 1979 zde našli V. Pelc a M. Svoboda¹⁰ z Ketkovic soubor keramiky a mince domácí i cizí proveniencí rámcově též datované do 14. - 15. století¹⁰.

Poznámky:

- 1 V. Voldán, Zamyšlení nad lokalizací Levnova - Ketkovického hradu, /Z úkolů a potřeb na poli moravské historické vlastivědy/, VVM XXIII, 1971, 12-27. Celou problematiku otevřel již R. Vermouzek, Kde stával hrad Levnov, VVM XXI, 1969, 1-7, který odmítl tradiční lokalizaci na Tišnovsko a naznačil lokalizaci do prostoru mezi M. Krumlovem, Pohořeliciemi a Znojmem. Naznačoval možnost lokalizace k zalesněné vesnici Lenovice /Lenovice/ mezi Vlasaticemi a N. Vsi na Pohořelicku, po nichž se též psal feudální rod, který však neměl s Levnovem nic společného a jednalo se o dvě různé lokality. R. Vermouzek též uvádí historické prameny o Levnově.
- 2 V. Voldán, op. cit., 13.
- 3 ZDB III, 38 č. 439; Lewa de Lewnow.
- 4 PB III, 192 č. 832; L. Hosák - R. Šrámek, Místní jména na Moravě a ve Slezsku I /A-L/, Praha 1970, 504.
- 5 V. Voldán, op. cit., 18.
- 6 M. Plaček, Zaniklý hrad v Bohuslavicích, Malovaný kraj 19, 1983, č. 6, str. 8.
- 7 Z. Meřinský - M. Plaček, Povrchový průzkum Lamberka a Sedleckého hradu, k.ú. Březník a Sedlec /okr. Třebíč/, PV 1982, Brno 1984, 49-51.
- 8 T. Durdík, Zaniklý sídlištní komplex Řebřík. In: Středověká archeologie a studium počátků měst, Praha 1977, 232.
- 9 Archeologické nálezy jsou uloženy v AÚ ČSAV Brno.
- 10 P. Košťálek, Nálezy středověké keramiky a mincí z hradu Levnova /okr. Brno-venkov/, PV 1979, Brno 1981, 61.

Oberflächenuntersuchung der Burg Levnov - Ketkovice - Burg, Katastralgemeinde Ketkovice /Bez. Brno-venkov/. Die Ruine von Levnov ist auf dem felsigen Ende einer Sporenlage ober dem Zusammenfluss der Chvojnice mit der Oslava, 2,8 km südwestlich von Ketkovice situiert. Der Zutritt von dem Bergplateau auf der nordöstlichen Seite war durch einen mächtigen 35 m breiten Graben abgeteilt. Im östlichen hinteren Teil sind Überreste des ursprünglichen Tores, hinter dem sich der untere Hofplatz befindet. Im Hange in nordwestlicher Richtung sind Spuren von dem oberen Hofplatz, der an den Blockbau des Burgkernes am alleinigen Gipfel anknüpft. Dieser bestand aus zwei Teilen, die im Grundriss geknickt sind, von denen der vordere Teil /nordöstliche/ ca. 23 m und der hintere ca. 19 m lang war. Gegen einen Angriff vom Plateau war die Burg durch einen breit geöffneten Hofplatz mit einem 10 - 15 m breiten Stirngraben geschützt. Den Aufbau der Burg kann man irgendwann zwischen den Jahren 1320 - 1345 voraussetzen. Im Jahre 1442 wurde sie von den mährischen Ständen im Kampfe mit der österreichischen Besatzung erobert und gewüstet. Aus Oberflächenuntersuchungen auf der Lokalität stammen Keramikbruchstücke und Münzenkollektionen heimischer sowie fremder Provenienz.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM HRADU KRAVÍ HORY K.Ú. KUROSLÉPY /okr. Třebíč/

Zdeněk Meřinský, AÚ ČSAV, Miroslav Plaček, Strážnice
/Obr. 34/

Zříceniny hradu Kraví Hora se nacházejí ve vrcholové poloze /379 m n.m./ na výběžku náhorní plošiny nad soutokem Oslavy a Chvojnice 2,2 km jihovýchodně od Kuroslap, okr. Třebíč. Přístup ze západu je v půloblouce chráněn přírodní strží 20 - 45 m širokou. Hrad se dispozičně přizpůsobil tvaru staveniště, takže má téměř čtvercový tvar cca 55 x 50 m. Ze tří stran je obklopen okružním příkopem a valem, který chybí pouze na jižní straně, spadajícím strmým skalnatým srázcem do údolí Oslavy. Na severozápadní straně je nástupní plošina s náznakem valu a nepatrné relikty zdí vstupního objektu neznámé podoby. Cesta pak mostem překonala okružní příkop široký 14 m a vstoupila do nižší části hradu - předhradí. Zbytky obvodového

vé hradby se zachovaly na severozápadě a jihu, kde z ní vystupuje obdélný objekt rozměrů 9,5 x 6,5 m. Po pravé straně od vstupu byla nějaká budova, po níž zůstal jen zasypaný sklep objevený "hledací pokladů".

Po levé /východní / straně od vstupu je hradní jádro s masivní válcovou věží v čele / v severním rohu dispozice/. Věž měla průměr 11,5 m, vnitřní prostor / Φ 5,5 m/ byl asi obytný a zdvoji jižní částí je dochována do výše 6 m. Zajímavostí jsou pozůstatky kruhového pláště šířky 2,5 m, který věž obtáčel. Na opačném pólu hradního jádra je zbytek zaoblené zdi, rovněž s pláštěm, který je však zděn z drobného kamenní na cementovou maltu. Protože oblá zeď je odstupněna a má otvory po trámčích pultové střešy; po depřené sloupky ukotvenými v plášti, zdá se, že i ona je recentní součástí jakési kryté vyhlídkové terasy z doby pozdního romantismu.

Palác v jihovýchodním rohu se rýsuje jen díky podélným vyvýšeninám se stopami zdíva na povrchu. Podle prohlubní, jimiž je povrch pročleněn, byl dělen asi na tři prostory. Vstup z předhradí do vnitřního hradu byl někde v jižní části a nezůstalo po něm stop. Těsně pod obvodovou hradbou jádra je okrouhlá prohlubeň lemovaná zdívm, snad bývalá studně nebo cisterna.

Hrad se poprvé připomíná r. 1367 se jménem Ješka z Kraví Hory /Jeschko de Crawye hory/¹, r. 1371 pak v predikátu "de Krawyehor"², samotný hrad pak r. 1387 jako "Municipionem Krawiehoru"³. Z předchozích údajů je zřejmé důsledné užití českého jména⁴ a charakter sídla je postižen v názvu tvrz. Výše uvedené Ješek se píše z Náchoda ještě r. 1349, kdy mu již patří Kuroslepy, jeho bratr Matěj pak r. 1353⁵. Stavba hradu se dá tedy vročit do let 1349 - 1367. Vzhledem k pozdní době vzniku je dispozice s válcovým bergfritem za čelní hradbou značně archaická a tento dojem nemůže zmítnit ani fakt možné obyvateľnosti věže. Zajímavým prvkm je jižní objekt předhradí, dovolující boční příkopy a přilehlé hradby.

Jako mnohé další hradby na Oslavě neměla Kraví Hora dlouhého trvání. Obléhání r. 1409 asi přetrvala⁶, neboť r. 1420 se znovu připomíná⁷, ale Jan Komorovský, manžel dědičky statku Elišky z Odlochovic, se již r. 1437 a pak 1446 píše z Březníka⁸, tedy hrad byl asi opuštěn. Rovněž všechny zápisy z této doby v zemských deskách týkající se rodu z Náchoda jmenují pouze Březník⁹. Roku 1464 pohnil Matěj z Náchoda a z Březníka Víta z Kralic, že mu vzal po tři léta mimo jiné tři desátky u Kraví hory, a téhož roku Vít z Kralic pohnal Matěje z Náchoda a z Březníka kvůli nivě v Kravohorských lesích. Hrad byl zřejmě již delší dobu opuštěn, což vyplývá i z listiny krále Vladislava z roku 1493. Zde se výslovně uvádí, že "... před některými časy pro nějaké válečné věci hrad, řečený Kraví Hora, dobyt jest od předkův našich a obyvatelův margrabství moravského a potom i zbořen, kterýžto od těch časův až dotudto vždycky pust stojí ..." Následujícího roku 1494 byla listina ze 17. května 1493 intabulována do zemských desk¹⁰. K zániku tedy došlo pravděpodobně již v husitských válkách, nejpozději při velké akci proti feudálním rozkolníkům kolem r. 1442, při níž byl dobyt i Levnov /Ketkovický hrad/ na druhém břehu Chvojnice¹¹.

Při povrchovém průzkumu v srpnu 1983 bylo nalezeno celkem 42 zlomků středověké keramiky, z čehož jsme vyskartovali 25 kusů atypických výdutí různých odstínů šedočerné barvy povrchu i lomu, vyrobených z hmoty, obsahující jako ostřivo středně zrnitý písek a slídu. Soubor dalších 17 střepů tvoří 5 atypických výdutí, 8 výdutí s výzdobou mělkých širších žlábků, většinou kladených hustě vedle sebe, a ve dvou případech i s povlovnými žlábkovanými vlnicemi, 1 zlomek podsýpaného dna a 3 zlomky okrajů /ovalený, manžetovitý a přímý promáčknutý do otevřené výlevky/ z hrnců a džbánů nebo pohárů. Povrch všech fragmentů je různých odstínů šedočerné a šedé barvy, lom taktéž. Hmota obsahuje středně zrnitý písek a slídu. Malá četnost souboru i poměrně nevýrazné prvky, které obsahuje, dovolují datovat jej pouze rámcově do 14. - 15. století¹².

Poznámky:

- 1 CDM X, 8 č. 9; 1369 v ZDB V, 84 č. 272; Jesco dictus Krawiehora.
- 2 ZDB V, 90 č. 400, Hronno et Lewa fratres de Krawyehor.
- 3 ZDB VII, 179 č. 526; Jan de Krawiehori.
- 4 Jedinou výjimku Kuperg uvádí A. Neumann, Nové prameny k dějinám husitství na Moravě, Olomouc 1930, 8-9 a 158-160.
- 5 F. Dvorský, Vlastivěda moravská, Náměštský okres, Brno 1908, 108.
- 6 A. Neumann, op. cit., 190.
- 7 ZDB XII, 330 č. 48; in Crawyehora.
- 8 F. Dvorský, op. cit., 121.
- 9 ZDB XII, 336 č. 157, 337 č. 158, 340 č. 200, 344 č. 260, 347, č. 299, 361 č. 501.
- 10 PB IV, 95 č. 394, 140 č. 686; ZDB XVI /sv. II., ed. T. Kalina/, 69 č. 246; AČ XVI, 456 - 457 č. 578.
- 11 V. Voldán. Zamyšlení nad lokalizací Levnova - Ketkovického hradu, VVM XXIII, 1971, 12 - 25.
- 12 Archeologický materiál je uložen v AÚ ČSAV Brno.

Oberflächenuntersuchung der Burg Kraví Hora, Katastralgebiet Kuroslepy /Bez. Třebíč/. Die Burgruinen befinden sich auf der Gipfellege oberhalb des Zusammenflusses der Oslava und Chvojnice, 2,2 km südöstlich von Kuroslepy. Das Burgareal hat eine fast viereckige Form von ca. 50 x 55 m, von einem Wall und Graben umgeben. Auf der West- und Südseite befand sich die Vorburg, in der nördlichen und östlichen Hälfte der eigentliche Wallkern mit einem zylinderförmigen Turm in der nördlichen und mit dem Palast in der südöstlichen Ecke der Disposition. In schriftlichen Quellen wird die Burg nach dem Prädikat im Jahre 1367 erinnert und ihren Bau kann man rahmenhaft in die Jahre 1355 - 1367

datieren. Mit Rücksicht zur späten Entstehungszeit ist die Disposition mit dem zylinderförmigen Bergfried hinter dem Stirnwall ziemlich archaisch. Die Burg wurde offensichtlich in den Husittenkriegen gewüstet, jedoch als ausgesprochen verödet wird sie erst im Jahre 1493 angeführt. Bei der Oberflächenuntersuchung hat man hier Keramik gefunden, die im Einklang mit den historischen Berichten ist und rahmenhaft können wir sie in das 14. - 15. Jahrhundert datieren.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM OPEVNĚNÉHO SÍDLA V TRATI "HRADISKO", K.Ů. ZBRASLAV
/okr. Brno - venkov/

Zdeněk Měřínský, AŮ ČSAV Brno, Miroslav Plaček, Strážnice
/Obr. 35/

Ve vzdálenosti 2,3 km východojihovýchodně od kostela ve Zbraslavi se na konci ostrožny nad soutokem Bílé vody s vodotečí pramenící u Zbraslavi, nalézají pozůstatky opevněného sídla. Čelní část fortifikace je asi 410 m n.m. a směrem k východu mírně klesá. Šíjový příkop je 18 m široký a ještě dnes 4,5 až 5 m hluboký. Materiál byl navršen na obě strany na nízké valy a valy je příkop uzavřen i po bocích.

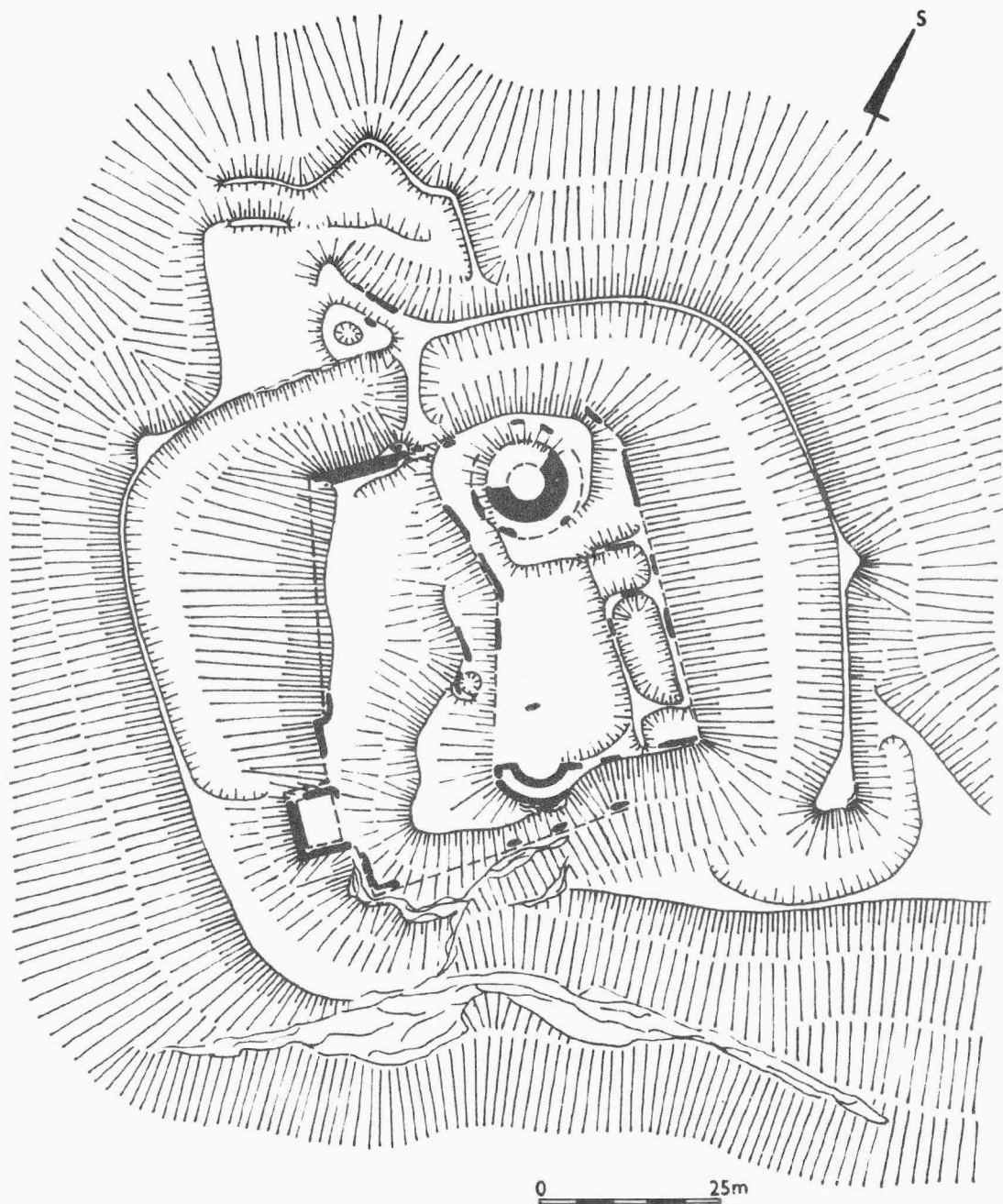
Předhradí má délku asi 50 m, jeho šířka kolísá mezi 33 a 50 m a na východě přechází plynule v okružní val obytného jádra. Přední, vyšší část předhradí je oddělena mírnou příčnou depresí od plošiny vzadu. Okružní příkop kolem jádra fortifikace je široký cca 12,5 m, val na severovýchodní straně mizí a není jasné, zda nebyl na příkrém svahu nutný, nebo zda během doby zmizel vlivem erozní činnosti. Jádro je lehce obdélné /26 x 21 m/ se zaoblenými rohy a kromě nevýrazné sníženiny na jihovýchodě na něm nejsou patrné žádné stopy po objektech. Na okrajích a svazích jádra je kamenná sut, pravděpodobně z rozpadlých zděných konstrukcí.

Stručný popis lokality podávají V. Nekuda a J. Unger¹ a ztotožňují hrádek s fortifikací na zaniklé středověké vesnici Lhotka, která bývá lokalizována k Litostrovu². Identifikace s hrádkem na zaniklé vesnici Lhotka připomínaném k roku 1420³ však nemusí být jednoznačná a není vyloučeno, že tuto fortifikaci bude možno ztotožnit se sídlem významného rodu 13. století - hradem pánů ze Zbraslavi⁴. Je logické, že významný rod, tak dlouho držící Zbraslav, nemohl zůstat bez vyhovujícího sídla, jemuž relikty opevnění na "Hradisku" velikostí odpovídají. Celková délka fortifikace přes 120 m i využitelná plocha přes 2 400 m² to plně dokládají. Písemným zprávám o Zbraslavi a pánech ze Zbraslavi ve 13. a 14. století odpovídají i archeologické nálezy. V. Nekuda a J. Unger⁵ uvádějí odtud 2 železné hroty šípů z luku s trnem na nasazení ratiště, okraj zásobnice a železné hřeby. Při povrchovém průzkumu v srpnu 1983 byl získán menší soubor keramiky, čítající 31 kusů. Ze souboru bylo vyskartováno 9 atypických výduť černé až černošedé barvy povrchu i lomu, vyrobených z hmoty obsahující středně zrnitý písek a slídu, a 5 atypických výduť, opatřených na povrchu šedočernou a šedoohnědou engobou, černého lomu, a vyrobené z hmoty obsahující tuhu a středně zrnitý písek. Zbytek souboru, čítající 17 kusů se skládá z jednoho visle do okruží vytaženého okraje, 2 podhrdlí zdobených žlábků, 2 zlomků podsypaných a hlazených den, 3 výduť ze silnostěnných zásobnicovitých nádob a 9 výduť zdobených hustšími mělkými širokými žlábků a v jednom případě žlábkovanou vlnicí. Povrch 4 fragmentů je opatřen šedoohnědou engobou a u dalších sedmi kusů má šedočernou až černou barvu, lom je černý. Hmota obsahuje tuhu a středně zrnitý, u silnostěnných fragmentů i hrubší písek. Šest dalších tenkostěnných zlomků je šedočerné až černé barvy povrchu, lom je černý a v jednom případě šedoohnědý. Materiál těchto šesti fragmentů obsahuje středně zrnitý písek a stopové slídu. Popsaný soubor keramiky lze rámcově datovat do 13. - 14. století⁶, což se nápadně shoduje se zprávami o pánech ze Zbraslavi, i zprávami o samostatné majetkové držbě, jež se vytrácí právě koncem 14. století. Objasnění osudů této lokality vyžaduje další výzkum.

Poznámky:

- 1 V. Nekuda - J. Unger, Hrádky a tvrze na Moravě, Brno 1981, 176 - 177.
- 2 V. Nekuda, Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Brno 1961, 132; L. Hosák - R. Šrámek, Místní jména na Moravě a ve Slezsku I /A-L/, Praha 1970, 521.
- 3 PB III, 64 č. 269; jako pustá uváděna roku 1562; srov. ZDB XXVIII /sv. II., ed. T. Kalina/, 404 č. 68.
- 4 J. Pílnáček, Staromoravští rodové, Brno 1972, 366; L. Hosák, Historický místopis země Moravsko-slezské, Praha 1938, 206.
- 5 V. Nekuda - J. Unger, l.c., 176-177.
- 6 Archeologické nálezy jsou uloženy v AŮ ČSAV Brno.

Oberflächenuntersuchung des befestigten Wohnsitzes in der Flur "Hradisko", Katastralgebiet Zbraslav /Bez. Brno-venkov/. In einer Entfernung von 2,3 km ost-südöstlich von der Kirche in Zbraslav befinden sich am Ende der Sporenlage oberhalb des Zusammenflusses von Bílá voda mit dem Wasserlauf, der bei Zbraslav entspringt, Überreste eines befestigten Wohnsitzes. Die Sporenlage ist von einem 18 m breiten und bis 5 m tiefen Nackengraben durchschnitten, hinter dem sich die ca. 50 m lange, 33 bis 50 m breite Vorburg befindet, die im Osten in einen Ringwall des Wohnkernes übergeht, der von einem 12,5 m breiten Graben umgeben ist. Der Kern ist etwas rechteckig im Ausmaße von

Obr. 34

Hrad Kraví hora / obec Kuroslepy, okr. Třebíč/. Půdorys terénní situace a pozůstatků hradu. Plně-obnažené a dochované zdivo, čárkovaně - předpokládaný průběh zdiva, šrafovane - recentní zdivo.-Grundriß der Terrainsituation und der Burgüberreste. Volle Linie - bloßgelegtes und erhaltenes Gemäuer, gestrichelt - vorausgesetzter Verlauf des Gemäuers, schraffiert - rezentes Gemäuer. Kresba - Zeichnung: M. Plaček.

P ŘEHLED V Ý Z K U M Ů 1983

Vydává:	Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor:	akademik Josef P o u l í k
Redaktoři:	Dr. A. Medunová, Dr. J. Meduna, Dr. J. Říhovský
Překlady:	Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby:	A. Krechlerová /pokud není na tabulce uveden jiný autor/
Na titulním listě:	stříbrné nákončí opasku z kostrového hrobu z období stěhování národů v Boroticích /okr. Znojmo/
Tisk:	Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov, provoz 34 - Kyjov
Evidenční číslo:	ÚVTEL - 73332
Vydáno jako rukopis:	400 kusů - neprodejně